

UTICAJ KORUPCIJE U JAVNOM SEKTORU NA MIKROEKONOMSKE SUBJEKTE U ZEMLJAMA U RAZVOJU

Obućinski Dejan¹

Brkić Ivana²

Mitrić Vidoje³

Sažetak: Rad analizira uticaj korupcije u javnom sektoru na mikroekonomske subjekte u zemljama u razvoju. Rad definiše pojmove mita i korupcije, a pored zakonskog konteksta, generiše i stavove autora stručne literature iz tog domena. Preispituju se stanja i efekti korupcije na poslovanje mikroekonomskih subjekata u zemljama u razvoju. Na osnovu analizirane literature i sinteze prikupljenih podataka, koncipira se mišljenje i daju se konstruktivni predlozi mogućih alternativnih odgovora na takav kritičan faktor. Kao zaključak izvlačimo da korupcija povlači sa sobom potrebu adekvatnog odgovora državne politike koja bi se zasnivala na rigoroznoj sudskoj praksi, kao i marketinškoj kampanji u izgradnji javne svesti zarad sprečavanja takvog destruktivnog faktora na funkcionisanje mikroekonomskih subjekata u zemljama u razvoju.

Cljučne reči: mikroekonomija / korupcija / upravljanje / zemlje u razvoju.

¹ Beogradska akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija, Kraljice Marije 73, 11000 Beograd, e-mail: dejan.obucinski@bpa.edu.rs

² Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment, Cvećarska 2, 21000 Novi Sad, e-mail: ivana.j.milosevic@fimek.edu.rs

³ e-mail: vidoje.mitric@gmail.com

UVOD

Mikroekonomski subjekti predstavljaju osnovni privredni faktor zemalja u razvoju. Ipak, korupcija u javnom sektoru kao i zloupotreba položaja zaposlenih, kako na položaju službenika javnih nabavki, tako i uopšte, rukovodećeg nivoa, čini njihov značajan kamen spoticanja.

Prema Zakonu o sprečavanju korupcije Republike Srbije⁴, „korupcija” je odnos koji nastaje korišćenjem službenog ili društvenog položaja ili uticaja radi sticanja nedozvoljene koristi za sebe ili drugoga. Takva činjenica predstavlja opasnost kako za mikro, tako i za makronivo ekonomija zemalja u razvoju. Navedeno kršenje zakona korišćenjem javnih službi obuhvata mito, iznudu i korupciju u funkciji lične ili eksterno grupne koristi. Na taj način se negativno utiče na konkurentnost i razvoj privrednih subjekata sa jedne strane kao i na ekonomski rast i razvoj privrede, u ovom slučaju, zemalja u razvoju.

Šagi i Šuvakov (2004) navode da pojam mikroekonomski subjekti obuhvataju kupce i prodavce dok Pindyck i Rubinfeld (2005) navode da tu celinu obuhvataju preduzeća, domaćinstva i vlada. U svakom slučaju prepoznaju se proizvođači i potrošači kojim se zatvara krug i formira celina – privreda. U ovom radu, držaćemo se strukture u kojoj su javni sektor i mikroekononski subjekti odvojene celine sa uzročno posledičnim odnosom.

Zemlje u razvoju su definisane na osnovu njihovog bruto nacionalnog dohotka (BND) po glavi stanovnika godišnje, izračunatog metodom Atlas Svetske banke (oktobar 2021).⁵ Uglavnom, zemlje u razvoju predstavljaju države koje su na niskom ekonomskom, političkom i socijalnom razvojnom nivou u odnosu na ostatak sveta. Godine 1964. u okviru Ujedinjenih nacija formirana je Grupa 77⁶ zemalja u razvoju.

Analizom investiciono interesnih sfera države pogođene navedenim problemima, eliminišu se potencijalne strane investicije. Ipak, kako se eliminiše deo stranih investicija, deo njih prihvata takva pravila kao

⁴ Više o tome na:

<http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2019/35/3/reg>

⁵ Više o tome na: <https://www.isi-web.org/resources/developing-countries>

⁶ Više o tome na: <https://www.g77.org/>

potencijalnu šansu lakšeg dolaska do cilja i preskakanja administrativnih kočnica, koja u većini slučajeva utiču na dužinu svih procesa, a time i na povraćaj uloženog kapitala.

Iz navedenih činjenica, mogu se prepoznati i potvrditi negativni efekti na mikro i makronivou privrede zemalja u razvoju. Takođe, ovakva realnost direktno utiče na stopu nezaposlenosti, povećanjem udela nezaposlenih u kontingentu stanovništva sposobnog za rad (osobe između 16 i 65 godina). Prema tome, takav kontingent radne snage donosi veće troškove od koristi i negativno utiče ne samo na razvoj preduzeća, već i privredu kao celinu.

Sve što je prethodno navedeno predstavlja razlog obrade teme, odnosno želju da se doprinese modeliranju sistema faktora ekonomskog rasta u funkciji razvoja mikroekonomskih subjekata zemalja u razvoju, a oslanjajući se na rešavanje problema vezanih za korupciju.

Rezultati obrade teme imaju potencijal za bolje razumevanje problema i izradu strategije borbe protiv korupcije zemalja u razvoju.

PREGLED LITERATURE

Pojam korupcija je višedimenzionalni fenomen koji obuhvata zloupotrebu vlasti, proneveru javnih resursa, prevaru, mito, dosluh i druge aktivnosti traženja novčane i nenovčane rente usmerene za privatnu dobit (Muzurura, 2019, str. 105).

Korupcija je zloupotreba poverenog ovlašćenja, kršenje pravila i donošenje pogrešnih odluka, a sve u cilju ostvarenja privatne koristi. Najčešće se manifestuje kao rezultat nezakonitih, dobrovoljnih ili nametnutih transakcija sa oštećenim trećim licem (Burguet et al., 2016).

Prema Qian i Strahan (2007), korupcija je efekat neuspeha delovanja formalnih institucija i asimetrije između formalnih i neformalnih institucija. Takav splet okolnosti oživljava mito, iznudu i korupciju što negativno utiče na većinu mikroekonomskih subjekata.

Korupcija na finansijski učinak privrednih subjekata ima negativan uticaj jer smanjuje ostvareni profit, a time i njihov rast. Konstataciju da podmićivanje predstavlja ogroman teret firmama jer slabi njihove sposobnosti rasta potvrdili su Francisco i Pontara (2007).

Ezebilo et al. (2019) zaključuju da je korupcija ili podmićivanje nekih državnih službenika od strane privatnih lica racionalna ekonomska odluka i predstavlja proizvod neuspeha državnih institucija.

Da bi se sistem poslovanja održao, moraju se razvijati strategije obuke u segmentu korupcije, etike i integriteta, odnosno sprečavanja korupcije. Ipak, Williams i Martinez-Perez (2016) su opovrgnuli stav koji se pokušava ovim tekstom izneti, nalazom, da koruptivna praksa povećava prodaju i produktivnost preduzeća u zemljama u razvoju. U ovom slučaju racionalan ekonomski izbor, na kome se zasnivaju strategije svih preduzeća, postaje irelevantan i pored troškovnog opterećenja koje nosi sa sobom proces korupcije.

Već je veliki broj istraživanja pokazao da korupcija značajno smanjuje ukupan priliv stranih direktnih investicija u zemlju zbog efekata na učinak preduzeća (Uhlenbruck et al., 2006).

Kulturne karakteristike koje doprinose korupciji zemalja u razvoju to čine imperativom da je potrebno stvoriti etičku klimu koja bi pozitivno uticala na razmišljanje ljudi (Napal, 2006).

Sa jedne strane, i odražavajući dominantnu moralnu teoretizaciju, mito se shvata kao ometanje performansi firme, a s druge strane, mito se može tumačiti i kao podmazivanje točkova trgovine i na taj način poboljšava učinak firme (Williams et al., 2016).

Korupcija je dugo smatrana kao preovlađujući faktor u kompenzaciji lošeg funkcionisanja javnih institucija. Iz tog razloga se može zaključiti da korupcija predstavlja način da se „podmažu točkovi“ ekonomskog života u zemljama koje karakteriše spora i pogubna birokratija (Morcillo, 2019).

Sharma i Mitra (2015) smatraju da mito deluje kao porez na profitabilnost firmi i daje podsticaj za neefikasnost, dok sa druge strane, čini im se da podmićivanje ima pozitivan efekat na izvozni učinak firme. Autori su dokazima pružili podršku za obe hipoteze i otkrili da će firme koje izbegavaju porez verovatno plaćati više mita državnim službenicima.

U praksi, činjenice sugerišu na zaključak da troškovi efikasnosti korupcije mogu biti prilično visoki, jer korupcija može povećati marginalne poreske stope firmi, smanjiti poslovnu aktivnost, povećati granične troškove javnih sredstava, učiniti određene vladine projekte ekonomski neodrživim

i poništiti sposobnost vlade da ispravi eksterne efekte, što dovodi do neefikasnih ishoda (Olken i Pande, 2012).

Prema Shaheer et al. (2019) u pogoršanom institucionalnom okruženju, postoji fenomen davanja mita od strane državnih preduzeća koji se ogleda u traženju rente od strane menadžera čime se beskorisno troše nacionalni resursi, ugrožavajući javno blagostanje i nacionalni prosperitet.

Firme sa vlasnikom koji deluje i kao menadžer (vlasnik-menadžer) će imati veću verovatnoću da se upuste u podmićivanje u poređenju sa onim kolegama koji imaju odvojeno vlasništvo i kontrolu, a takođe, veća verovatnoća je da će vlasnik-menadžer podmititi kada je glavni vlasnik muškarac, a ne žena (Ramdani i Van Witteloostuijn, 2012).

Do zaključka da mito značajno narušava rast preduzeća i da su distorzije ozbiljnije za mlada preduzeća ili preduzeća sa malim prihodima, došli su Seker i Yang (2012). Konkretno, dobijena informacija, da firme koje plaćaju mito prilikom obavljanja poslovnih transakcija – kao što su podnošenje zahteva za dozvole, priključke za struju ili vodu – imaju 24 procenta niži godišnji rast prodaje od firmi koje se ne suočavaju sa takvim zahtevima je bila glavni inicijator takvog zaključka.

Pelizzo et al. (2016) smatraju da je obezbeđivanje ugovora sa državnom ustanovom najznačajnija motivacija za podmićivanje i da sveukupno, sklonost mitu zavisi od veličine firme, kao i od predvidljivosti regulatornog okruženja.

Abed i Davoodi (2000) su zaključili da korupcija u velikoj meri predstavlja simptom osnovnih slabosti javnih politika i institucija, kao i da su rast, inflacija, fiskalni bilans, direktne strane investicije i strukturne reforme faktori koji imaju tendenciju da dominiraju varijablom korupcije.

Jain (2020) je potvrdio da podmićivanje ima značajno negativne efekte na profitabilnost preduzeća i produktivnost rada i da je on jači u državama koje vode desničarske stranke, iako nema značajnog efekta partijske orijentacije na odnos između mita i profitabilnosti, kao i da podmićivanje ima više štetnih efekata na manje i starije firme nego na veće i mlađe.

Najznačajnija ponuda korupcije uvek dolazi od strane države, odnosno od strane državnih službenika ili izabраних političara, tako da bilo koja uspešna akcija na planu borbe protiv korupcije mora da se zasniva na temeljitoj reformi države i njenih poslova (Begović, 2007).

Evidentno je da postoje propisi i institucije koji regulišu pojavu korupcije u javnom sektoru. Međutim, i pored pravila i zakona, potrebna je društvena kultura i odgovornost.

PREISPITIVANJE STANJA, EFEKATA I PREDLOGA NA TEMU KORUPCIJE

Poslovanje mikroekonomskih subjekata predstavlja značajan izvor prihoda od poreza za Vlade zemalja u razvoju. Naravno, da bi taj izvor bio efektivan, potrebno je da se zadovolji primarni uslov, a to je zaposlenje radnika i obezbeđenje adekvatnih uslova za rad i život. Da bi se ostvario navedeni cilj potrebno je ostvariti nivo konkurentnosti i maksimizirati nivo profitabilnosti poslovanja. Ipak, na kraju, da bi se postiglo sve što je prethodno navedeno, potrebno je minimizirati nivo korupcije državnih službenika kao nivo nepotrebnih troškova i neetičnog protivzakonitog ponašanja. Na ovaj način bi se izbegla degradacija onih privrednih subjekata koji poštuju Kodeks etičkog ponašanja i principe odgovornog poslovanja.

Podsticaj za pridržavanje navedenih pozitivnih principa predstavlja i visina propisanih sankcija. Na taj način očekivanu korist upuštanja u koruptivne aktivnosti prevazilazi očekivana korist poštovanja propisanih zakona i propisa. Takav ekonomski podsticaj, odnosno sankcije utiču da svaki nivo menadžmenta mikroekonomskih subjekata uzme u obzir, pri donošenju odluka, sve efekte bavljenja korupcijom, odnosno davanja mita.

Korupcija, praktično predstavlja glavni faktor raspodele resursa, poslova i profita u neuređenima zemljama u razvoju. Odnosno, korupcija u javnom sektoru predstavlja faktor distorzije poslovanja mikroekonomskih subjekata. Krajnji efekat se ogleda u ekstremnom značenju tj. nerazvijenosti takve privrede, bez ikakvog interesovanja, bilo domaćih ili stranih investicija. Da je to ozbiljan problem na lokalnom, državnom i reflektovanom međunarodnom nivou, govori činjenica osnivanja državnih i međunarodnih organizacija sa direktnim uticajem ili delimičnim, projektnim. Takvi koraci su bili nužnost ili odgovor na stalni pritisak koje su trpele poslovne transakcije dobrog dela privreda. Da je tema značajna i aktuelna govori veliki broj istraživanja same tematike kao i efekata na pojedinačne privredne celine.

Takođe, primenom neetičnog ponašanja, smanjuje se nivo inovativnosti, kao i nivo kvaliteta. Tačnije formira se poslovna strategija bazirana na lakom uklanjanju poslovnih prepreka, a ne njihovom prihvatanju, adaptaciji i na taj način prevazilaženju. Na velike kompanije, korupcija ima manji uticaj dok na mikro, mala i srednja preduzeća, uticaj je izrazito dramatičan.

Podmićivanje predstavlja naziv nelegalnog instrumenta, sa jedne strane iznude novca, a sa druge plaćanje dogovora, odnosno usluge lakšeg dobijanja interesnog cilja. U svakom slučaju, podmićivanje predstavlja degradaciju vladavine prava, u ovom slučaju, država u razvoju.

Na nivou mikroekonomskih subjekata, korupcija, odnosno podmićivanje službenika javnih ustanova, može da dovede do povećanja produktivnosti, prodaje i profitabilnosti ali samo na individualnom nivou. U većini slučajeva, nemoguće je odupreti se poslovnom ambijentu, u ovom slučaju korupciji, tako da je neizbežno davati mito da bi se obezbedio posao. Percepcija korupcije u funkcionisanju javnih preduzeća utiče na to da raste izvoz u slučaju onih koji ne prihvataju kršenje zakona. Na to utiče njihova degradacija, odnosno dodela ugovora onima koji ne zaslužuju, tj. nemaju poslovnog kapaciteta, a pobeđuju na tenderima. Potreban je veći stepen transparentnosti javnih nabavki, a ne favorizovanje po interesnoj, familijarnoj ili partijskoj liniji. Takođe, potrebno je dostizanje višeg nivoa odgovornosti zaposlenih u državnim preduzećima putem formalne politike ustanova po tom pitanju i vladinih uredbi koje to podstiču.

Sa makroekonomskog aspekta, može se zaključiti da korupcija usporava ekonomski rast, a samim tim i razvoj. Sa mikroekonomskog aspekta može se zaključiti da korupcija utiče na dobrobit preduzeća i negativno utiče na dobit preduzeća. Praktično, aktuelizuje se strategija stalnog vaganja, procenjivanja odnosa rizika i potencijalnog profita i odlučivanja da li ulaziti u igru sa korumpiranim državnim službenicima, tražiti drugu alternativu ili izlaziti sa tržišta. Sa globalnog aspekta, može se zaključiti da korupcija rezultira labilnim formalnim institucijama privrede zemalja u razvoju i ukupno predstavlja trošak za državu.

Suočavanjem sa ovakvim državnim uređenjem, stvara se globalno uverenje rukovodioca preduzeća i javnosti uopšte o potrebnoj vrednosti, sa jedne strane i prinudnoj sa druge. Stoga je zadatak Vlade netolerancija bilo kojeg nivoa korupcije i uspostavljanju adekvatnih propisa. Tačnije, obeshrabrivanju i kažnjavanju onih koji ne poštuju zakone i propise,

odnosno promovisanju principa i vrednosti nebavljenja koruptivnim aktivnostima.

Investiciona odluka mikroekonomskih subjekata zasnivaće se na proceni odnosa iznosa mita i potencijalnog profita, a sve u cilju smanjenja neizvesnosti. Sa druge strane, visina iznosa mita zavisice od visine vrednosti državnog službenika. Glavni uticaj na takvu uređenost imaju policijski i sudski sistem kao i politička stabilnost, u ovom slučaju, zemlje u razvoju.

Podmićivanje je našlo plodno tlo na nivoima svih privreda. Učesnici korupcije ne obuhvataju samo domaće privredne subjekte, već i ostale inostrane koji su prepoznali interes na takvom terenu. U svakom slučaju, verovatnoća uspeha podmićivanja je na višem nivou, a takva vrsta ulaganja obećava brz i siguran povraćaj investicija. Opšti je zaključak da je korupcija razvijena i ustaljena na relaciji mikroekonomskih subjekata i državnih službenika privreda u razvoju u značajnom procentu.

Ekonomija korupcije privreda u razvoju direktno je zavisna od tržišne strukture, a obuhvata, pored javnih nabavki, i niz dozvola. Može se pretpostaviti, između ostalog da je broj preduzeća u državnom vlasništvu u pozitivnoj korelaciji sa korupcijom u privredi država u razvoju. Ipak, stav privatnih preduzeća po pitanju podmićivanja, riziku i uspehu je takođe u izraženoj korelaciji sa problemom korupcije.

U sam proces korupcije spadaju i nezvanični pokloni koji doprinose povećanju poslovnog uspeha, odnosno realizaciji interesne sfere. U svakom slučaju potrebno je izraditi analizu uzroka korupcije, odnosno koji su to faktori, njihove relacije, ograničenja i podsticaji u potpisivanju ugovora koji nisu optimalni. Smisao korupcije se zasniva na sporazumu državnog službenika i treće strane za realizaciju određene poslovne aktivnosti odnosno projekta, nabavke potrošnog materijala ili drugih vrednosti.

Uticaj korupcije u javnom sektoru zemalja u razvoju na mikroekonomske subjekte ima sveobuhvatno i kružno dejstvo. Naime, korupcija u javnom sektoru utiče direktno na vladine funkcije što se prenosi na ekonomski rast, utičući paralelno na mikroekonomske subjekte.

Političke odluke zemalja u razvoju, u toj oblasti, moraju biti sa ciljem stavljanja pod kontrolu takvog destrukcionog procesa. Takav stav povlači sa sobom postavljanje i razvijanje institucija u toj sferi, upoznavanje

tržišnih subjekata o njenom postojanju, aktivnostima i efektima uz punu transparentnost. Na ovakav način praktikovanje korupcije će biti minimizovano što je u interesu svih privrednih subjekata, kao i svih država u razvoju.

Da bi se korupcija analizirala, potrebno je istraživati njeno postojanje i učestalost, a to predstavlja delikatno pitanje zbog njene složenosti i dostupnosti podataka. Problem je kompleksan i može mu se prilaziti sa više aspekata i nivoa, zavisno od cilja i potrebe analize. Tačnije, korupcija se uspostavlja ne samo u odnosu na pojedina preduzeća u javnom i privatnom sektoru, već na državnom, a u pojedinim slučajevima i međunarodnom nivou.

Ako bi se oslonili na organizacionu strukturu javnog preduzeća, uvideli bi da podela posla i odgovornosti ide kako po horizontali, tako i po vertikali. Tačnije, delegirane su odgovornosti sa vrha, direktora do administrativnih ili drugih izvršnih radnika. Primećuje se da je moguć problem povratnih informacija, odnosno pojava asimetrije informacija.

Takav prilaz jednom od segmenata problema nije u potpunosti prikladan, ali naznačava problem hijerirahijalne informisanosti. Zloupotrebom delegiranog ovlašćenja, odnosno službenog položaja, a u cilju lične koristi, direktno ili indirektno se utiče, i to, u najvećoj meri negativno, na treća lica, u ovom slučaju, mikroekonomske subjekte zemalja u razvoju.

Saradnja birokrate i predstavnika bilo kog mikroekonomskog subjekta iziskuje potrebu nadgledanja i kontrole. Da bi se tome izašlo u susret, poželjno je postojanje spoljnih agencija ili unutrašnjih radnih mesta čija je dužnost istraživanje tržišta i tržišnih cena. Na taj način dobijale bi se informacije koje bi uticale na balansiranje troškova, odnosno eliminaciju dodatnih troškova u javnom sektoru. Ipak, svi prilazi u manjoj ili većoj meri apstrahuju pojedine faktore, uslove i očekivane rezultate u borbi protiv korupcije.

Podsticaj za saradnju prilikom sprovođenja istrage i hvatanja u nelegalnom vršenju delatnosti ogleda se u povlačenju, odnosno izuzimanju kazne za onu stranu koja sarađuje. Svakako da su moguće situacije dvostruke igre koja se sastoji u podmićivanju, a zatim prijavljivanju, a sve u cilju povraćaja uloženog novca. Takva činjenica negativno utiče na korupciju ali potencijalno i na rad državnih službenika ističući svim mikroekonomskim subjektima nepoželjan kontekst birokratije koji se ogleda u vremenskoj dužini borbe sa papirologijom i dozvolama. Nemogućnost ili otežavanje

dobijanja licence ili dozvole za poslovni subjekat predstavlja neplanirani i otežavajući faktor, kako u finansijskom pogledu, tako i u vremenskom ili drugom pogledu. Iz tog razloga menadžeri preduzeća, u ovom slučaju, država u razvoju, mogu uvek da ukalkulišu korupciju u javnom sektoru i time umanje potencijalni poslovni neuspeh.

Interventna politika inspekcije državnih organa može uticati da se sa takvim nezakonitim delovanjem izađe na kraj. Navedena politika nameće potrebe finansiranja istog što se da rešiti nametanjem poreza. Oslanjajući se na ograničenost resursa i model granice proizvodnih mogućnosti, kao dve varijable mogu se uzeti proizvodnja i birokratija. Iz tog razloga, potrebno je voditi računa o njihovom projektovanom odnosu. Razlog uzimanja birokrata kao varijable je upravo njihova izražena verovatnoća praktikovanja primanja mita.

Može se zaključiti da birokratija nosi trošak sa sobom u svakom pogledu, regularnom i neregularnom. U svakom slučaju, veća birokratija sa sobom povlači veću korupciju. I pored odgovarajuće plate, činovnici su podložni navedenoj negativnoj praksi. Da bi se umanjila takva mogućnost, potrebno je da je plata državnih službenika bude što veća. Ipak, veća plata povlači sa sobom i veći javni dug države u razvoju. Sa druge strane, logički gledano, birokratija koju karakteriše veća plata dovodi do nižih troškova korupcije. Ipak, činjenica je da alternativa, velika birokratija sa visokim platama nije pametno rešenje i da je ne treba, ni pod razno, uzimati u obzir. Opet, vraćajući se odnosu mikroekonomskih subjekata i javnog sektora, možemo videti podudarnost verovatnoće nepoštenja birokrate, sa jedne strane i menadžera sa druge.

Struktura tržišta je takođe izuzetno važav faktor za pojavu korupcije. Naime, konkurentna tržišta su sa najmanjom verovatnoćom pojave i egzistencije takve prakse. Kako korupcija oduvek postoji na mikro – poslovnom nivou, sve je veći broj primera da doseže do najvišeg državnog nivoa, Vlade. Normalno, reč je o velikim kompanijama, u pojedinim slučajevima i multinacionalnog nivoa. Stoga, važna tačka prilaska problemu je „sa kog nivoa posmatramo problem”. U svakom slučaju, različiti nivoi korupcije utiču i na formiranje različite strategije poslovnih subjekata.

Podmićivanje, u većini slučajeva, ubrzava realizaciju i postizanje poslovnih ciljeva ali ipak smanjuje ekonomski učinak preduzeća, kako privatnog, još više javnog sektora.

Mikro, mala i srednja preduzeća čine žilu kucavicu većine privreda u razvoju, ali zato više trpe teret korupcije od preostalih, velikih preduzeća. Uglavnom, možemo pretpostaviti da korupcija značajno više utiče na mikro, mala i srednja preduzeća u odnosu na velika. Razlog je taj što procenat koji daju kao mito zahvata veći deo godišnjeg prihoda u odnosu na prihod velikih.

Na koji način iskoreniti korupciju i uticaj korupcije u javnom sektoru na mikroekonomske subjekte zemalja u razvoju ostaje otvoreno pitanje. Nezakonita priroda koruptivnih sporazuma iziskuje državnu i javnu intervenciju. Jedan od koraka država u razvoju predstavlja smanjenje birokratije kao plodnog tla korupcije. Takođe, jedna od karata donošenja odluke i sporazuma jeste višeslojno i višekriterijumsko odlučivanje. Učestvovanjem više slojeva hijerarhije organizacione strukture preduzeća u javnom sektoru, jedan je od poteza koji značajno doprinosi krajnjem rešenju problema. Na taj način bi se uredilo sekvencijalni pristup, odnosno redosled odluka koji bi umanjio, odnosno izuzeo mogućnost podmićivanja. Još jedna od značajnih alternativa jeste rotacija radnih mesta što bi znatno doprinelo strategiji nulte tolerancije praktikovanja korupcije.

Korupcija i njen uticaj u javnom sektoru na mikroekonomske subjekte zemalja u razvoju se ne sme generalizovati, već rešavati pojedinačnim prilazom. Potrebno je istražiti sklonost predstavnika mikroekonomskih subjekata praksi podmićivanja sa jedne strane, ali i otpor prihvatanju istog. Takođe isti prilaz treba da se sprovede na nivou javnog sektora. Dobijanjem rezultata potrebno je izvršiti njihovu komparaciju, što bi omogućilo zaključak za koju stranu se prvenstveno mora formulisati strategija.

ZAKLJUČAK

Obrada uticaja korupcije u javnom sektoru na mikroekonomske subjekte zemalja u razvoju doprinosi literaturi na više nivoa i načina. Prvenstveno zato što integriše mikro, makro i institucionalnu ekonomiju u još uvek otvorenoj oblasti koja je do sada, u velikoj meri pokazala izraženu kritičnost.

Širok prilaz tematici je bio sa ciljem dubljeg razumevanja problema i na taj način dopunjuje ekonomski prilaz pravno etičkim normama.

Institucionalni aspekt je u ovom slučaju izrazito važan zbog uviđanja kapaciteta, odnosno definisanja privrede zemalja u razvoju, da li je zrela, nedovoljno zrela ili kvazizrela u prihvatanju ciljeva i načela obrađivane teme.

Naznačena je važnost društvene kulture i odgovornosti u poštovanju zakona odnosno, privrednih i individualnih subjekata. Time je pružen uvid u primarne faktore neželjenih okolnosti, privrednog uređenja i naravno, na taj način, mogućnosti izlaska u susret privredi u razvoju.

Sa društvenog aspekta, uticaj korupcije u javnom sektoru na mikroekonomske subjekte zemalja u razvoju predstavlja kompleksnu, zabrinjavajuću pojavu po svim aspektima. Takvo uređenje države sa jedne strane i strategije poslovanja mikroekonomskih subjekata, sa druge strane, dovode do monopolizovanja tržišta i negativnog uticaja na ekonomski učinak većine mikroekonomskih subjekata. Na taj način, negativan uticaj se prenosi na potražnju za radnom snagom kao i ekonomski rast privreda zemalja u razvoju.

Može se zaključiti da korupcija predstavlja kompleksan problem i predstavlja opozit konkurentnosti.

Zaključak povlači sa sobom potrebu multidisciplinarnog pristupa rešavanju problema. Takav pristup se bazira na ekonomskom, kao primarnom, pravnom i socijalnom, što znači, potpunom pristupu rešavanja. Sintezom sva tri pristupa omogućuje se višestruka pokrivenost korupcije kao društvenog problema.

Ipak, privrede pogođene sa već prilično obrađenom, a kritičnom pojavom, korupcijom, imaju pred sobom težak i dugotrajan proces borbe i uvođenja promena.

LITERATURA

1. Abed, G. T., & Davoodi, H. R. (2000). Corruption, structural reforms, and economic performance in the transition economies. *In Governance, Corruption, and Economic Performance*. International Monetary Fund.
2. Begović, B. (2007). *Ekonomska analiza korupcije*. Centar za liberalno-demokratske studije.

3. Burguet, R., Ganuza, J. J., & Garcia Montalvo, J. (2016). The microeconomics of corruption. a review of thirty years of research. Barcelona GSE Working Paper Series Working Paper n° 908.
4. Ezebilo, E. E., Odhuno, F., & Kavan, P. (2019). The perceived impact of public sector corruption on economic performance of micro, small, and medium enterprises in a developing country. *Economies*, 7(3), 89.
5. Francisco, M., & Pontara, N. (2007). Does corruption impact on firms' ability to conduct business in Mauritania? evidence from investment climate survey data. Evidence from Investment Climate Survey Data (December 1, 2007). *World Bank Policy Research Working Paper*, (4439).
6. Jain, R. (2020). Bribery and firm performance in India: A political economy perspective. *Journal of Asian Economics*, 68, 101181.
7. Morcillo, S. (2019). *Corruption and development: a microeconomic analysis*. Doctoral dissertation, Université Paris sciences et lettres.
8. Muzurura, J. (2019). Causes, dissemination channels, and consequences of corruption in Zimbabwe: Searching for a Kryptonite solution. *Humanities and Social Sciences Letters*, 7(2), 105-122.
9. Napal, G. (2006). An assessment of the ethical dimensions that impact on corruption. *EJBO-Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies*.
10. Olken, B. A., & Pande, R. (2012). Corruption in developing countries. *Annu. Rev. Econ.*, 4(1), 479-509.
11. Pelizzo, R., Araral, E., Pak, A., & Xun, W. (2016). Determinants of bribery: Theory and evidence from Sub-Saharan Africa. *African Development Review*, 28(2), 229-240.
12. Pindyck, R. S., Rubinfeld, D. L. (2005). *Mikroekonomija*. Peto izdanje. Zagreb: Mate d.o.o
13. Qian, J., & Strahan, P. E. (2007). How laws and institutions shape financial contracts: The case of bank loans. *The Journal of Finance*, 62(6), 2803-2834.
14. Ramdani, D., & Van Witteloostuijn, A. (2012). The shareholder-manager relationship and its impact on the likelihood of firm bribery. *Journal of Business Ethics*, 108(4), 495-507.
15. Seker, M., & Yang, J. S. (2012). How bribery distorts firm growth: Differences by firm attributes. *World Bank Policy Research Working Paper*, (6046).

16. Shaheer, N., Yi, J., Li, S., & Chen, L. (2019). State-owned enterprises as bribe payers: The role of institutional environment. *Journal of Business Ethics*, 159(1), 221-238.
17. Sharma, C., & Mitra, A. (2015). Corruption, governance and firm performance: Evidence from Indian enterprises. *Journal of Policy Modeling*, 37(5), 835-851.
18. Šagi, A. & Šuvakov, T. (2004). *Mikroekonomija*. Peto izdanje. Subotica: Ekonomski fakultet
19. Uhlenbruck, K., Rodriguez, P., Doh, J., & Eden, L. (2006). The impact of corruption on entry strategy: Evidence from telecommunication projects in emerging economies. *Organization science*, 17(3), 402-414.
20. C. C., & Martinez-Perez, A. (2016). Evaluating the impacts of corruption on firm performance in developing economies: An institutional perspective. *International Journal of Business and Globalisation*, 16(4), 401-422.
21. Williams, C. C., Martinez-Perez, A., & Kedir, A. (2016). Does bribery have a negative impact on firm performance? A firm-level analysis across 132 developing countries. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 22 (3). 398-415.

THE IMPACT OF CORRUPTION IN THE PUBLIC SECTOR ON MICROECONOMIC ENTITIES IN DEVELOPING COUNTRIES

Dejan Obućinski

Ivana Brkić

Vidoje Mitrić

Abstract : *The paper analyzes the impact of corruption in the public sector on microeconomic entities in developing countries. The work defines the concepts of bribery and corruption, and in addition to the legal context, it also generates the views of the authors of professional literature from that domain. The conditions and effects of corruption on the operations of microeconomic entities in developing countries have been reviewed. Based on the analyzed literature and the synthesis of collected data, an opinion has been formulated and constructive suggestions of possible alternative responses to such a critical factor have been given. In the final part of the paper, we have arrived at the conclusion that corruption entails the need for an adequate response of state policy, which would be based on rigorous judicial practice, as well as a marketing campaign to build public awareness in order to prevent such a destructive factor on the functioning of microeconomic entities in developing countries.*

Keywords: *microeconomics, corruption, management, countries in development.*